

ЗАВРЪЩАНЕ КЪМ КОРЕНИТЕ

Преди няколко години ученици от ОУ „Иван Вазов”-Харманли участваха в конкурса на Съюза на тракийските дружества в България и Тракийския научен институт „Завръщане към корените“. Той бе насочен към потомци на бежанците от Беломорска и Одринска Тракия и Мала Азия. Децата, които тогава бяха между 3. и 7. клас, проучиха историята на своите родове и с разказите ни върнаха към едно минало, което още боли. До тях бяха и учителите им – Диана Петрова и Стефка Грозева, които ги насърчиха в това пътешествие през вековете. Децата вече пораснаха, но историите им още вълнуват и допълват летописа за преживяното от народа ни.

Антон Антонов

За мен е много важно да познавам историята на моя род. Животът на предците ми по някакъв начин е свързан и с моя, защото те са моите корени. Бях много малък, когато баба Елена ме заведе за пръв път в с. Ефрем. Показа ми къщата, в която тя е живяла със своите родители. Разказа ми за моя род по бащина линия. Оказва се, че нейната баба и дядо идват от Северна Гърция. Те са потомци на онези малоазийски българи, които по стечение на историческите събития се заселват да живеят в Ефрем. Нейният дядо Тенчо е роден в Коджабунар, а баба Мария - в Дедеагач. Сега ще ви разкажа за пътя, който е трябвало да изминат те и още хиляди българи, за да стигнат до България и село Ефрем.

На 10-11 септември 1913 година в Дедеагач потърсват

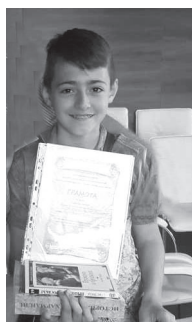
спасение около дванадесет хиляди български бежанци. Гръцките окупационни власти ги настаняват в казармите край града. На 19 септември 1913 година Дедеагач е предаден на гюмюрджинските турци, на тези, от които бежанците бягат. След като превземат Дедеагач турците извикват кметовете на българските села и ги предупреждават в петнайсетдневен срок да намерят начин да си идат в България.

От Дедеагач на Бяло море започва и трудният път, който трябва да изминат, за да намерят спасение. Пред тракийските бежанци има два изхода - или да тръгнат пеш, съпроводжани от башибозуци и войници, или по море. Но независимо кой път ще поемат, рискът да загубят живота си бил голям. Голяма част от роднините и приятелите на дядо Тенчо събират най-необходимото и тръгват пеш. Седем дни те се борят с лошите метеорологични условия, вследствие на което губят живота си много деца и старци. Много пъти бежанците попадали в засада, защото пътят минавал през гъсто населен с турци район. На 4 октомври колоната от бежанци стига до село Ятаджик, днес Маджарово. В тази котловина се извършват най-масовите убийства на бежанци. Река Арда се задръства от труповете и дни наред тече кървава. Дядо Тенчо и баба Мария губят много роднини и приятели.

Самите те избират за себе си да дойдат в България по море. Тръгват към село Ефрем, за да се съберат с останалите живи роднини. До края на живота си те живеят с надежда, че ще се върнат по родните земи, но това така и не се случва. Това, което ми разказа моята баба, ме накара да се замисля с колко трудности е изпълнен човешкият живот. Историческите събития могат да разпръснат рода, но представителите му от различни поколения пазят жива връзката със своите предци чрез родовата памет. Науче-

ното от баба Елена някога ще разкажа и на своите деца, за да се гордеят и те като мен с нашия род - рода Ключукови.

В текста са използвани спомени на наследниците на рода Ключукови (на моята баба Елена Господинова, която има и записки, направени в рода ни по разказите на нейните баба и дядо Тенчо и Мария). Конкретизацията на датите е направена благодарение на информацията в книгата „Историята на село Ефрем“ от проф. Георги Янков.

Муртко Стаматов

Много отдавна в едно голямо село, населено само с българи – Сачанли, днес в Гръцко, е роден моят прапрадядо Стамат. Той е живял там със семейството си. В селото са отглеждали животни и се занимавали със селско стопанство. Тогава земите са били под турско владичество. Много пъти турците са опитвали да изгонят българите от селото, защото имало пререкания между населението и турските власти.

Поради това, че българите не са се подчинявали на техните закони, през 1913 г. турците решават да опожарят напълно цялото село. От Сачанли остават само няколко основи на къщи. Всички жители избягали из околните гори и построили малки селища с колиби от дърво и слама. Най-много от тях се заселват в село Козлукебир, в което се ражда прадядо ми Вълчо. Прапрадядо ми Стамат и жена му Елена заедно с Вълчо и другите му деца решават да бягат в село Орешец, Тополовградско. След това в село Иваново, Харманлийско, но там имало много жители и не успели да намерят прехрана, защото нямало достатъчно поминък за всички. Пътят им продължил към село Ефрем, а в също-

то време там имало гърци, които се прибирали към Гърция. Техните къщи останали свободни и моят род се настанил в една от тях. Къщата била на два етажа, като на първия се отглеждали животни, предимно кози, на втория били стаите за живеене. В Ефрем дядо Вълчо се оженил за баба Дяла и им се раждат три деца. Елена е най-голямата, родена през 1942 година, след това Стамат и накрая моят дядо Митко Вълчев Стаматов, който е роден през декември 1949 година. На времето всички се раждали в къщите си. Когато дядо Митко е роден, имало много сняг. Затова са го записали на 2 януари 1950-а.

През Втората световна война Германия е съюзник с България и дава на България да администрира земите, където вече живеят гърци. Моят род решава да се върне в Сачанли и там прекарва едно лято, което е било плодородно за него. Семейството изкарва много жито, но през 1944 година пак се прибира към България с каруца, пълна с брашно и кокошки. Продават къщата в село Ефрем и всички се местят на квартира в село Орешец. Дядо Вълчо бил изкарал курс по счетоводство и започнал да работи в селското кметство.

Купуват си стара къща в Харманли на ул. „Братя Миладинови“. Елена се омъжва в Хасково и напуска къщата в Харманли, където остават Стамат и моят дядо Митко. Те построяват нова голяма къща, когато дядо Митко е войник, а след казармата той се жени за баба Недялка. Те имат две деца – Валентин, който е мой чичо, и баща ми Красимир. Аз се раждам на 25.01.2006 г., след като на 4.06.2005 г. баща ми се е оженил за мама Златка.

Преди година ходихме с баба и дядо на разходка в село Ефрем, където къщата е разрушена. Дядо ми разказа за историята на моя род и все повтаряше, че сме бежанци, избягали от Гърция, изоставяйки къщи и имоти.

Борислав Борисов

Моят баща е от род на бежанци от Беломорска Тракия. Баба му Киряка Петкова Габрова е родена в гръцкото селище Доганхисар, а дядо му Борис Михов Стамов е роден в Еникьой. Прабаба ми Киряка е от рода на Капитан Петко войвода. За него тя е разказвала как всички турци се страхували, когато го видят или споменат името му. Той не ги убивал, а нахлупвал торби, пълни с брашно, на главите им.

От разказите на баба Киряка разбрах колко е било трудно на тракийските бежанци да се приберат в България. Тогава тя била само на 6 години. Един ден турците дошли в селото и казали, че ако на сутринта намерят и един българин, той ще бъде убит по най-жестокия начин. Чувайки това, баща ѝ решава да избягат. Нейната майка омесила питка хляб, за да имат храна по пътя, оставили цялата покъщнина и голямо стаго кози и още същата вечер тръгнали.

Пътят към България бил много труден. Криели се през гения ту в горички, ту в някоя черква, а вечер се придвижвали. През цялото време били преследвани от турците. Стигнали до Бяло море, качили се на кораб и точно когато си мислели, че са спасени, били нападнати. Младите момичета, за да не бъдат изнасилени и потурчени, скачали в морето и се давели. Много хора умирали и на кораба - кой от раните си, кой от болест, и техните тела били изхвърляни в морето. Когато пристигнали в България, семейството на баба ми се заселило в село Бориславци. Там се запознали с дядо Борис и след време се преместили да живеят в Харманли.

Събирайки информация за моя разказразбирам колко им е било трудно на всички тези българи да оцелеят и да за-

пазят българския дух в себе си. Има истории, които ми е трудно дори да си представя, че са се случвали наистина. За майки, които са били принудени да изоставят децата си, за деца, които са били отнемани от родителите си, за това колко българи са били заклани, обесени и убити.

Оттогава са изминали много години за прокудените от родните им места наши деди. Те вече не са между живите. Но нека ние, техните наследници, не забравяме тези мрачни времена и тачим тяхната памет, за да не допуснем отново тези трагични събития да се повторят. Горд съм, че съм потомък на такъв велик българин като Капитан Петко Войвода!

Преслав Димитров

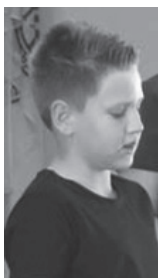
Бях чувал в разговорите на семейството си думата „тракийци“. Според пращия ми началото на рода ни е от Беломорска Тракия. А дядо ми разказа история, свързана с бягството им от турците, които са ги преследвали. Когато скарвали в селото, го посичали, добитъка избивали, а къщата и покъщнината изпепелявали. Всички били изплашени до смърт да не ги заловят..

Стана, бабата на дядо, също е бягала, за да се спаси заедно със семейството си от турския ятаган. Криели се в гората през деня, а вечер вървели на път за България, за да търсят спасение. Най-малката ѝ сестра е била пеленаче и плачела много силно. Оставили я в гората, за да не бъдат разкрити. На първите сто крачки въпреки страха цялото семейство се върнало да вземе бебето. Продължили пътя всички заедно. Били гладни, жадни и почти без сили, но всич-

ки се радвали на решението, което взели.

Минали границата. Заселили се в България в с. Лясковец. Мъката не свършвала, но с общи усилия си построили дом и с много труд стъпили на краката си. Бебето, което не изоставили, пораснало и станало чудна хубавица. Всички ергени я заглеждали и мнозина идвали да ѝ искат ръката, но тя си избрала най-личния между тях. Създали семейство и доживели до дълбоки старини.

Всичко това ми звучи приключенски и по-скоро интересно, но ми дава повод да се гордея, че в моето семейство има герои, които са били смели и не са се предавали. За тях честта, българската земя и вярата са били на първо място, а не парите. Поклон пред паметта на всички тракийци, дали живота си за свободата ни и оставили костите си далеч от родината си! Аз съм горд потомък на тракийски род от Беломорска Тракия!

Георги Панчев

Разказвай ми, дядо, слушам те, историята на моите предци. Нарамили кръста съдбовен, с тежката си орис на ръце, по неволя, немили-недраги, по прашни пътеки да се лутат, прогонени от родните си домове. Бродили са, дядо, казваш по планини, дерета и ничии земи... вървели... и с усти пресъхнали молитвите си към Бога отправяли ме.

Тръгнала с потока от съдби човешки и твоята баба с бебе невръстно и своите три по-големи чедра да търсят утеха в нова земя. В бохчата сложила е само комат от хляба, стомната с вода. Малкото кандилце взела и иконата - опора в тежката съдба. На тръгване камъче от дво-

ра тя прибрала, увила го в кърпичка една - наследство тъй безценно, за вечни времена. Сили нямала да се обърне, дома си за последно в далечината да съзре. Сълзи, тежки сълзи обливали невестинското ѝ лице.

Лутали се, казваш, дядо, по пътеки дълги и безкрайни. Не знаели за новото си утре. Какво ще им предложи таз съдба?! В страх и ужас по пътищата кални срещали са много дни, гората нощем ги обгръщала в презръдката на майчица добра. А наоколо врагът жесток посичал, на смърт невинни хорицата е обричал. Реката от кърви все по-червена била - граница между живота и смъртта. Душмани зли ги следвали обезумели, тършували сред урви, избивали наред. Вятърът разнасял виковете предсмъртни. Бащи от гняв пресат се! Стенания! Майките нищят!

Успяла баба пролука да намери в една скала... Скрили се с дядото и своите чеда. И таз каменна дупка за нея била Раят, спасение от душманската беда. Тогаз обаче бебето неволно заревало. Гладно, жадно... усетило сякаш на близките страха. Тогава, казваш, дядо, баща му с длан покрил невинната детска уста... плача да спре, на врага да ги не издаде... да не превърне Рая в костница на другите деца. А врагът тъй близо бил, настървен и озверял... готов да посича със своя ятаган. Тишина и ужас! Молитва и надежда! Таз тишина обаче си имала цена... не издържала без въздух невръстната детска душа... и полетяла в презръдката на смъртта. Оттогаз таз майка свята спряла да говори, ужасът сковал и нейната уста. Тихомълком и заради другите чеда обаче продължила по пътя към неизвестността.

След дни на мъки по пътищата прашни в едно селце на българска земя, разтворила жената отново скъсаната си бохча. „Тук ще е новата ни стряха!“ – решила тя и поставила кандилото наред пръстта. Запретнали с мъжа си те ръкави за чедата си подслон да изградят. Калта забърквали

със сълзи, споявали от камъните дом. След време там кандилото отново затрептяло, огрявало със светлина малката одая. Икона няма! Образът на Бог навеки там остана, в оназ скала студена - за детската душа последен дом. Дар от майчицата изтерзана за своята невръстна дъщеря.

Не чули в село нивга гласа на бежанката. Не отронила дума до сетния си час. Само забрадката ѝ черна на главата сякаш разказвала, и то без слова, за мъката огромна в сърцето на една скърбяща за детето си жена. Не минало много време, тежка болест покосила я... Един ден вятърът отнесъл и нейната съдба... Отлетила душата на бежанката. Навярно върнала се е отново при скалата, там... при своята дъщеря.

Подай ми камъчето, дядо, в кърпичката свито то стои, както сложила го баба на тръгване от родните земи. Този камък е светиня! Ще го пазя аз доде съм жив и чрез него ще разкажа на своите деца историята за съдбата тежка, бежанска.

Михаил Делчев

Роден съм в малко, но красиво градче, което в своята петвековна история пази легендите за Вълкашин и Гергана, за кервани и пътници, за един мост, по който минават и просякът и господарят, за писани каруци и шарени черги, везани ризи и момински накити... Днес тези съкровища представляват интерес за малко хора, но аз с трепет ги разглеждам при посещение в местния исторически музей и все повече и повече нараства любопитството ми - какви са били хората, строили Гърбавия мост и кервансарая, дали ръцете на жените, поставяли бог подир бог, при-

личат на ръцете на мама? И макар днес моят роден град да е известен с други неща, интересът към миналото ме кара да мисля върху въпроси, чийто отговор е очевиден - какво е майката за всеки човек и какво представлява родът? Може ли човек да бъде щастлив без родина? Наскоро се случи да попитам какво означава човек да бъде бежанец, защо хората бягат от родината си и къде отиват да търсят своята нова родина?

И когато преди няколко дена нашата класна ръководителка ни публикува обява за конкурс, на мен много ми се прииска да участвам в него. Но преди това трябваше да направя проучване дали имаме в нашия род бежанци. Става дума за онези българи, останали извън териториите на свободното отечество, които на няколко вълни боси, с деца на ръце, тръгват по дългия път на спасението, устремени към своите братя в България. Своего бъдеще те виждат единствено възможно, ако успеят да преминат заветната гранична бразда. И тръгват по дългия път. Майки остават без децата си, жени стават вдовици, деца остават без майки. Родовете се разпръсват, а какво е човек без род - дърво без корен! Несравнима с всички загуби за мен е загубата на родината, защото тя е онази земя, която има най-синьото небе, най-красивите планини, най-сладкия хляб и най-звучния език...

Мислех си всичко това и бях щастлив, че живея тук, където съм се родил, където е бащиният дом и семейството ми, близките и спомените на моя все още кратък живот. Търсейки информация, стигнах до селата, откъдето са тръгнали моите баби и дядовци по майчина и бащина линия - едните от с. Долни Главанак, а другите от с. Елена и с. Лешниково. Разбрах, че съм наследник на трудолюбиви и честни, достойни и горди българи. А това означава много – това ме задължава да бъда достоен техен наследник!

И тъкмо се бях примирил, че няма да мога да участвам в конкурса, когато съдбата ми направи подарък. От много отдавна имам приятелка, която е много по-голяма от мен, но е много добра, приветлива, щура. С нея често си говорим и когато в разговор с нея споделих, че не мога да участвам в предстоящ конкурс, защото нямам в рода си бежанец от Тракия, тя възкликна – аз съм потомка на бежанци, ще ти разкажа за своите предци! И така се получи разказ в разказа - моя и на Дарина, за нашите родове. Ето и нейния разказ.

„Родът ми по майчина линия носи фамилията Божинови и е от село Сачанли, Беломорска Тракия. Днес неговите наследници живеят в село Ефрем, където са се установили част от останалите живи сачанлийци през 1913 г. заедно с бежанци от още няколко тракийски села. Прабаба ми е разказвала на майка ми, а тя на мен, че напускатки Сачанли, тяхното семейство е било с пет деца, като най-малкото е било пеленаче – момче. Заедно с други семейства, подгонени от турците, те изминали целия път от Сачанли през Дедеагач до Маджарово – „кървавият път“, за няколко дена. В Армаганската долина - „долината на смъртта“ от около 800 души сачанлийци 100 човека намерили смъртта си от турския ятаган, а тридесет били пленени и след дълги изтезания били откарани в Ивайловград. Достигайки до Маджарово, бежанците изживели поредния ужас - избили голяма част от тях, като не били пощадени и пеленачетата. И Арга потекла кървава...

В този път на спасението семейството на прабаба губи своето едногодишно момченце. „защото плачело неутешимо. Ужасени и обезумели от страх, че ще бъдат разкрити и убити всички, спрели плача му насила. Заселили се в днешното село Ефрем, наред с бежанци от други села, но и до днес ги наричат сачанлийците. Животът полека-лека потръгнал. Продължили да се занимават с животновъд-

ство, както в изгубеното Сачанли. Построили си домове, отгледали челяд. Останал им болезненият спомен за Сачанли, за който напомня носията, предаваща се от поколение на поколение, както и песните, „Злато лъо, бяла българко“, „Баш калугерка да стана“, „Исоко лъо плонино „и гр., които се пеят винаги на родовите срещи, които са ежегодни през май.

Питали са ме дали се гордея, че съм потомка на българо-бежанци от Тракия? Да, горда съм, че съм наследила от предците си безкористна любов към родината си! И имам една мечта, която не е само моя, а и на моята прабаба – да посетя олтара на моя род – Сачанли.”

Един от известните българи с родови корени от Сачанли е проф. Делчо Порязов, икономист. Сигурно има и други българи от национална, но и от световна величина, чрез които Сачанли ще остане живо... Завинаги!